

Акерманський обласний державний архів Управління Народного комісаріату Внутрішніх справ почав свою діяльність 30 вересня 1940 року на підставі Постанови Акерманського облвиконкому № 53 від 30 вересня 1940 року з місцезнаходженням в посаді Шабо, з січня 1941 року – в місті Акерман.

7 грудня 1940 року Акерманська область буда перейменована в Ізмаїльську, в зв'язку з чим Акерманський обласний державний архів було

перейменовано в Ізмаїльський. Центр області було перенесено в місто Ізмаїл. В січні-лютому 1941 року почався перевіз архівних документів з Акерману в місто Ізмаїл, який було припинено початком Великої Вітчизняної війною в червні 1941 року, після закінчення якої в квітні 1945 року архів було перевезено остаточно в місто Ізмаїл.

Указом Президії Верховної Ради СРСР від 15 лютого 1954 року Ізмаїльська область була ліквідована і її територія увійшла в склад Одеської області. Згідно з актом приймання-передачі від 17 березня 1954 року архівних установ УМВС колишньої Ізмаїльської області в завідування УМВС по Одеської області, Ізмаїльський обласний державний архів було перейменовано в Філіал Одеського обласного державного архіву в місті Ізмаїл.

На підставі наказу Управління Внутрішніх справ по Одеської області № 108 від 28 червня 1960 року архівні установи Одеської області були підпорядковані виконавчому комітету Одеської обласної Ради депутатів трудящих.

Згідно з наказу Головархіву УРСР № 67 від 07 липня 1980 року «Про приведення назв державних архівів відповідно з Положенням про Державний Архівний Фонд СРСР» філіал Одеського облдержархіву в місті Ізмаїл було перейменовано в Філіал Державного архіву Одеської області в місті Ізмаїлі.

На виконання розпорядження одеської облдержадміністрації № 29/А-97 від 23 січня 1997 року «Про ліквідацію Філіалу Державного архіву Одеської області» була створена ліквідаційна комісія, яка склала акт про ліквідацію 01 лютого 1997 року філіалу та створення на його базі багатofункціонального відділу Державного архіву Одеської області.

Відповідно до розпорядження голови Одеської облдержадміністрації № 717/А-2003 від 02 вересня 2003 року «Про ліквідацію відділу Держархіву у

м. Ізмаїл», на підставі наказу Державного архіву № 31 від 04 вересня 2003 року була створена ліквідаційна комісія. Рішенням 12-ої сесії Ізмаїльської міської ради від 12 листопада 2003 року було затверджено рішення виконавчого комітету Ізмаїльської міської ради № 1370 від 09 жовтня 2003 року про створення з 12 листопада 2003 року

Комунальної установи «Ізмаїльський архів».

Документи Комунальної установи «Ізмаїльський архів» є унікальною цінністю і як сховище пам'яті про попередні покоління, і як матеріал для відтворення історії півдня Бессарабії. Фонди архіву є частиною Національного архівного фонду України. У 2495 фондах архіву зберігається 280641 справи, що поділяються на два періоди: дорадянський та радянський. До дорадянського періоду відносяться 995 фондів 111096 справ за 1812 - 1940 роки, до радянського періоду відносяться 1526 тисяча п'ятсот двадцять шість фондів 169440 справи за 1940 - 1985 роки.

Документи дорадянського періоду відображають діяльність адміністративних, поліцейських і судових установ, митних округів, інспекцій народних училищ і повітових відділень єпархіальної училищної Ради за 1812 - 1917 роки. До цього ж періоду відносяться документи діяльності румунських установ від березня 1918 року до 28 червня 1940, коли територія Акерманського та Ізмаїльського повітів тимчасово увійшла до складу королівської Румунії.

До радянського періоду відносяться документи, які свідчать про перетворення в промисловості та сільському господарстві у новоствореній Ізмаїльській області (28 червня 1940 року - 22 липня 1941 року), про боротьбу трудящих проти окупаційного режиму за соціальне і національне визволення в роки Великої Вітчизняної війни, коли Ізмаїльська область була окупована німецько-румунськими фашистськими загарбниками (22 липня 1941 року - 26 серпня 1944 року), про діяльність органів державної влади по відновленню народного господарства в післявоєнні роки, розвитку промисловості, сільського господарства, водного транспорту, освіти, культури та охорони здоров'я (26 серпня 1944 року - 1980 рік).

Прийшовши в архів і доторкнувшись до документів 200-річної давнини, мимоволі відчуваєш почуття причетності до далекого минулого. В силу своєї наукової значущості, багато документів, що зберігаються в архіві, стали унікальними. Це справжні документи, підписані Новоросійським та Бессарабським генерал-губернатором графом Михайлом Семеновичем Воронцовим, Ізмаїльським градоначальником, засновником нашого міста генерал-лейтенантом Сергієм Олексійовичем Тучковим, головним попечителем задунайських переселенців півдня Росії Іваном Миколайовичем Інзовим. Це документи про заснування Ізмаїльського градоначальства, про перейменування передмістя фортеці Ізмаїл в місто Тучков, справа про будівництво чудового пам'ятника російської архітектури першої половини XIX століття Покровського кафедрального собору. Це документи про формування Дунайського козачого війська, що складалося з задунайських, чорноморських та усть-дунайських козаків, основним завданням якого було складати авангард регулярних військ в разі війни, нести кордонну варту на островах річки Дунай. Це документи, що відображають політико-економічне становище Ізмаїльського та Акерманського повітів Бессарабської губернії, в тому числі про розвиток дрібного кустарного виробництва, сільського господарства, торгівлі та судноплавства по Дунаю, тощо.

На стелажах науково-довідкової бібліотеки зібрана література XVIII - XX століть. Це політичні видання, які включають в себе видання про державний устрій Бессарабії, зовнішню політику Румунії, національну політику Росії. Бібліотека має в своєму розпорядженні енциклопедичні та географічні словники дореволюційного періоду, Велику Радянську енциклопедію та ін. Законодавча література представлена □□ склепіннями Законів Російської імперії та Королівської Румунії, законами про судочинство, про встановлення підданства, зміни прізвищ. Краєзнавча література багата джерелами з історії Бессарабії, міст і сіл Ізмаїльського та Акерманського повітів. Церковна література представлена □□ бюлетенями Кишинівської архієпископії, Ізмаїльської та Акерманської єпископії, церковними календарями, Кишинівськими єпархіальними відомостями, в яких є відомості про будівництво церков і монастирів, про економічний стан міст і сіл, стан церковно-парафіяльних шкіл, медичних установ. Художня література включає в фонд архіву паризькі, лондонські, брюссельські, варшавські видання творів Оноре де Бальзака, Олександра Дюма, Марка Твена, Джека Лондона, Гете та ін.

Поряд з науково-дослідною та науково-видавничою роботою, архів займається виконанням запитів соціально-правового характеру, що надходять від установ, організацій та окремих громадян. Останнім часом, у зв'язку зі зростаючим інтересом до свого минулого, потребою відтворити історію свого роду, від приватних осіб надходять запити генеалогічного характеру.

Так, Генріетте Гете з Кельна шукає своїх родичів, які приїхали в село Шабо в 1820 році з Швейцарії. Емілія Зукерт з Німеччини цікавиться долею Фрідріха Зукерта, який емігрував з Пруссії в Бессарабію в кінці 19 століття. Барбара Лардізабер зі Сполучених Штатів Америки буде вдячна за будь-яку інформацію про своїх родичів Гамішевіч і Хаймович, які проживали в містах Вилкове та Кілія до 1920 року. Борис Райляну з Румунії цікавиться долею сім'ї Княжевич, яка приїхала з Угорщини і оселилася в місті Болград в 1840 році. Ямбурський з Одеси, Севастьян з Ізмаїла, Маріогло-Імекчієва з Харкова, Дубовой з Києва ... Ось далеко не весь перелік заявників, завдяки яким пощастило доторкнутися з безліччю людських доль, познайомитися з різними життєвими ситуаціями. Для виконання генеалогічних запитів вивчаються фонди Старших Благочинних, Благочинних I-IV округів Акерманського та Ізмаїльського повітів, метричних книг церков. У цих фондах містяться метричні записи про народження, одруження і смерть, а також сповідні розписи жителів, вивчивши та проаналізувавши які можна вибудувати генеалогічне древо поколінь.

Архів є навчальною базою для студентів вищих навчальних закладів, джерелом для оновлення та поповнення експозицій краєзнавчих музеїв, сховищем історії півдня Бессарабії, для науковців, викладачів, вчителів. Своїми унікальними документами архів надає величезну допомогу в написанні книг, дисертацій, курсових робіт, численних статей.

За 2011-2017 роки за документами архіву були видані такі наукові видання:

- Ізмаїльський державний гуманітарний університет. Південна Бессарабія (кінець 18-19 ст.), навчально-методичний посібник. – Ізмаїл, 2011.

- Гётте Г. Отвергнутые Родиной. – Кёльн, 2011.

- Забытые страницы истории Южной Бессарабии (1856-1861). Сборник документов и материалов. – Кишинев: 2012.

- Чебан И. Староверы-некрасовцы. – Измаил, 2012.

- Сакалы М., Шабашов А., Бачинская А., Гончарук Т. Кубей: очерки и материалы по истории села Кубей-Цервоноармейское в Бессарабии. – Одесса, 2013.

- Кубякин В. Сочинение на заданную тему или Откуда есть пошло местечко Тарутино в Буджаке. – Арциз, 2014.

- Гётте Г., Молотков Г. Колонизация Юга Российской империи в 18-19 вв. Вклад швейцарцев и немцев. – Кёльн, 2014.

- Ізмаїльський державний гуманітарний університет: сторінки історії. Збірник документів. – Ізмаїл, 2015.

-Ізмаїльський державний гуманітарний університет. Українське Придунав'я у світлі гуманітарних досліджень. – Ізмаїл, 2015.

- Узун О. Движение Сопротивления румынской власти в Бессарабии (1918-1940гг.). – Болград, 2016.

- Шишкина Р. Сергей Алексеевич Тучков. – Измаил, 2016.

- Огнев И. Измаил. Имена на все времена. – Киев, 2017.

- Цыганенко Л., Дроздов В., Дорошева А. Улицы Измаила: история и современность. – Харьков, 2017.

- Руссев Н. Шикирлик-Суворово: два века в истории 1815-2015. – Кишинев, 2017.

- Капанжи С. Гагаузы и болгары Бессарабии в Первой мировой войне 1914-1918 гг. – Кишинев, 2017.